

ORGOLIU ȘI IMPRUDENȚĂ

TRANSFER DE PERSONALITATE de Dumitru Solomon • TEATRUL DE STAT DIN ARAD • Data premierei: 23 mai 1991 • Regia: Ion Mânzatu • Scenografia: Doru Păcurar • Distribuția: Ovidiu Ghiniță (Josef Pavlicek), Ion Văran (Comisarul), Iulian Copacea (Judecătorul), Ion Costea (Cetlicka), Luminița Anghel (Logodnica), Gina Cazan (Menajera), Teodor Vușcan (Doctorul), Doru Nica (Subcomisarul), Vasile Grădinaru (Polițistul 1), Dan Covrig (Polițistul 2), Oana Hui (Tîrfa), Zoitan Lovasz (Peștele).

«...text plin de noblețe, departe de tendințe partizane și căutînd să pledeze pentru morală» califică just regizorul Ion Mânzatu, în caietul-program, această piesă pe care a avut orgoliul (declarat) și imprudenața de a o ridica pe scenă în mai puțin de o lună. Sînt, orgoliul și imprudenața, păcate în care au mai căzut și alți regizori la întîlnirea cu scrieri ale lui Dumitru Solomon, situație explicabilă (dar numai atît) prin impresia de simplitate lipsită de probleme ce emană, la o lectură grăbită, din construcția lor clară, din stringența demonstrației teoremelor (cel mai adesea fiind de zona eticii), din dezvoltarea elegantă a limbajului. Că în spatele părelnicilor transparențe se ascunde un labirint de semnificații profunde, de semituri delicate și de nuanțe abia perceptibile este o constatare ulterioară și, prea adesea, tardivă, întrucît ea survine, de obicei, în fața spectacolului încheiat, așa că... Toți și Ion Mânzatu a vădit o intuiție corectă în legătură cu această foarte specială dramaturgie atunci cînd și-a propus, teoretic, să trateze piesa nu în registrul comic spre care trimite umorul majorității replicilor, ci în acela dramatic, în care o plasează tematica. Din păcate însă, la nivel practic drama s-a transformat în mohoreală greoaie; doar începutul și finalul spectacolului — adăugate, ca și două dintre personaje, textului și sugerînd (cu unele «detalii») nu tocmai necesare) indiferența sordidă a lumii în care se petrece povestea absurd-eroică a lui Pavlicek — sînt cruțate de plictisul apăsător ce rămîne, în memoria subiectivă, marca spectacolului. A contribuit hotărîtor la aceasta insuficiența (ca să nu zic inexistența) supraveghere a evoluțiilor actoricești, neglijente ca ființă scenică și emisie vocală; au făcut parțial excepție Ovidiu Ghiniță și Ion Costea. Interesantă ca imagine plastică, dar incomplet exploatată — scenografia lui Doru Păcurar.

Orgoliul și imprudenața sînt caracteristice, se spune, acelor aflați la început de drum. Ion Mânzatu este, profesional, la început de drum. Să sperăm că nu va rămîne aici.

A.G.

...s-au petrecut la Chișinău, prilejuate de sărbătorirea, la împlinirea vârstei de 50 de ani, a actorului de mare popularitate Vitalie Rusu. Gazdă și organizator al triplei manifestări a fost Teatrul «Alexei Mateevici», despre a cărui existență am aflat în această împrejurare, așa cum am aflat și de existența unui regizor interesant, Andrei Vartic. Avem încă multe de aflat despre teatrul românesc din Moldova de peste Prut.

1 A fost, mai întîi, un spectacol: Cîrnăjarul sau Comedia poftelor noastre după Cavalerii de Aristofan. Opțiunea pentru această comedie și-a dovedit valabilitatea, nu numai pentru că i-a oferit sărbătoritului posibilitatea de a-și demonstra deosebitele însușiri artistice într-un rol pe măsură, ci pentru că, dincolo de contextul festiv, piesa lui Aristofan (ca și alte opere ale marelui comedigraf al Greciei antice) își dezvăluie surprinzătoare valențe de actualitate. Sigur, versiunea scenică prezentată (al cărui autor nu ne-a fost divulgat, dîndu-ni-se a înțelege că e vorba de o creație colectivă) cuprinde multe aluzii și trimiteri directe la o realitate politică a zilelor noastre, în plină desfășurare, dar structura comică și sensurile fundamentale ale textului lui Aristofan au fost păstrate și ele surprind prin perenitatea adevărului lor.

Mergînd la izvoarele comediei (ca gen) și parcurgînd drumul artei teatrale de la străvechile sale surse populare la noua sinteză spre care se îndreaptă cele mai moderne căutări pe plan mondial, Andrei Vartic și-a asumat regia, scenografia și ilustrația muzicală (nu știu dacă tot el este și autorul coregrafiei și mișcării scenice bogate și expresive, despre care caietul program nu suflă o vorbă) și a creat un spectacol de o vitalitate explozivă, în care cuvîntul, mișcarea, dansul, muzica, masca, imaginea vizuală fuzionează în metafore elocvente, în ritmuri alternante ce ating intensități de performanță, sugerînd cînd «bătuta» românească sau ritualurile «călușarilor», cînd misterioasele accente orientale de tip japonez. Șocant în prima parte printr-o sonoritate cam agresivă, datorită unei insuficiente stăpîniri și nuanșări a rostirii, spectacolul cucerește treptat publicul, atrăgîndu-l într-un dialog viu, plin de haz și miez, pe tema luptei pentru putere dintre cei doi șnapani rivali pe spinarea aiuritului Demos, a cărui inimă smuisă în final de cînicul Agoracritos, cîrnăjarul devenit prin viclenie conducător, palpită ușor în mîna acestuia, într-un joc de-a risu' plînsu', comedia dizolvîndu-se astfel într-un grotesc tragic, cutremurător. Forța de sugestie, prin gesturi, a actorului Vitalie Rusu (Cîrnăjarul) e admirabilă, ca și expresivitatea sa verbală și corporală. I-au fost buni parteneri de joc actori de valoare negală, din care s-au remarcat îndeosebi Boris Bechet (Demos, un suculent și autentic simbol al «masei de manevră») și Veronica Finli (Sluga 1, al cărui temperament năvalnic ar putea fi încă nuanțat), devotamentul celorlalți (Nicolae Jelescu, Adela Moșanu, Vasile Cașă) ca și al membrilor Corului merind toată stima.

2 A fost, apoi, sărbătorirea propriu-zisă, care a urmat spectacolului pe aceeași scenă, în prezența numerosului public, entuziast și cald și cu participarea unor personalități, al căror rang constituie un argument al prejurii de care se bucură teatrul, actorii, în Republica Moldova: Ministrul Culturii și Cultelor, d. Ion Ungureanu, care, pornind de la actualitatea piesei lui Aristofan, a rostit considerații angajante despre nevoia culturii de a fi sprijinită și ocrotită și despre roșul teatrului în viața omului și a societății; poetul Ion Hadîrcă, prim vicepreședinte al Parlamentului, mai destins și pus pe glume; sau patetica delegată a Uniunii Teatrale din Moldova. Ca să nu mai vorbim de Mesajul de felicitare transmis de însuși Președintele Republicii. Și flori, multe flori, de o multicoloră veselie au invadat scena, punînd la grea încercare modestia sărbătoritului.

3 Modestia care s-a manifestat cu farmecul simplității, atît în momentele festive, cît și a doua zi, în cadrul Mesei rotunde cu tema «Teatrul modern în spațiul cultural românesc», la care au participat principalii realizatori ai spectacolului, critici de-al locului, reprezentanți al Uniunii Teatrale din Moldova și al postului de Radio Chișinău, precum și cei trei critici invitați din România: George Genoiu, Miruna Runcan și subsemnata. S-au emis idei interesante și remarci pertinente, dintre care notez: Preocuparea lui Andrei Vartic pentru integrarea ritmurilor străvechi în spectacologia modernă — el teoretizîndu-și propriul demers artistic — precum și argumentele sale în favoarea organizării unui festival internațional la Chișinău, oraș de tradiție culturală, așezat la răscruce de drumuri; reflecțiile lui George Genoiu privind școala de teatru a actorilor români din Moldova și necesitatea unei mai temelnice cultivări a dicțiunii în limba maternă; rolul regizorilor în configurarea unor doctrine estetice în teatrul secolului XX; sugestia Mirunei Runcan de a prezenta publicului românesc, în paralel, cele două spectacole recente pe texte de Aristofan: Păsările (Teatrul Național București) și Cîrnăjarul (Chișinău); încercarea criticului Constantin Chelaru de a defini specificul național al actorului român-moldovean în cadrul teatrului românesc; observațiile finărilor critic Șvltchi, de la Radio Chișinău privind actualitatea spectacolului Cîrnăjarul. Am semnalat cu exemple, dificultatea de a defini conceptul de modernitate în teatrul mondial, dată fiind diversitatea abordărilor în funcție de unghiul geo-cultural, cu referiri la ultimele întîlniri cu Peter Brook în România și la stagiunea teatrală românească. Și mi se pare demnă de luat în seamă opinia lui Andrei Vartic despre teatru, care reprezintă «nevoia omului de a lupta cu uritul prin intermediul jocului».

MARGARETA BĂRBUȚĂ